Kujawy to kraina żyznej ziemi, jezior i soli. Położona u wrót Pomorza Gdańskiego, już w początkach naszej ery odwiedzana była przez licznych kupców, wędrujących „szlakiem bursztynowym". W okresie wpływów rzymskich potężny ośrodek handlowy mieścił się w rejonie Kruszy Zamkowej, niedaleko Markowic. Mówią o tym wykopaliska archeologiczne.

Źródła pisane odnotowują nazwę *Kujawy* już w 1136 r. Wymienia ją Bulla Gnieźnieńska wydana przez papieża Innocentego II, biorąca pod opiekę papieską kościół gnieźnieński. Później nazwa regionu wymieniana jest w wielu średniowiecznych dokumentach. Odnotowuje ją również w swoich kronikach Wincenty Kadłubek.

Etymologia nazwy *Kujawy* jest wielokierunkowa. Wg Kolberga: *kujawa - wiatr północy.* W "Słowniku geograficznym Królestwa Polskiego i innych Krajów Słowiańskich" czytamy: *Kujawa oznacza w mowie ludu polskiego pewną odmianę gleby* . Wg Brucknera jest to *nazwa dzielnicy wielkopolskiej* oraz *kui, czyli wichru.*

Teren Kujaw można ograniczyć Wisłą na wschodzie, a Notecią i Jeziorem Pakoskim, aż po Wójcin, na zachodzie. Południowa granicę wyznaczają miejscowości: Sompolno, Babiak, Brdów, Przedecz, Zalesie i Skoki Duże, zaś od strony północnej Dobromierz i okolice Solca Kujawskiego.

O bogactwie Kujaw, zdecydowały nie tylko żyzne ziemie, lecz również dogodne położenie geograficzne, które sprawiło, że już od czasów wczesnego średniowiecza znalazły się one na przecięciu ważnych szlaków handlowych, tzw. „drogi ruskiej", prowadzącej z zachodu na wschód oraz wspomnianego już szlaku bursztynowego, łączącego Morawy z Bałtykiem. Znaczenie handlowe tych ziem nie zmalało w późniejszym okresie, gdyż Kujawy stały się silnym zapleczem gospodarczym dla państwa zakonnego. Ważną rolę odgrywała droga wiślana oraz znajdująca się we Włocławku na przełomie XV-XVI wieku komora celna. Od połowy XV wieku rozwijały się na Kujawach folwarki pańszczyźniane, co napędzało rozwój gospodarczy i wymianę towarową. Ogromne znaczenie dla kształtowania się poziomu świadomości społecznej mieszkańców Kujaw miał fakt, że w XVI w. trzeci część wsi kujawskich była własnością królewską (w XIX w. rządową) lub kościelną. W takich wsiach podstawą powinności był czynsz, a chłopi byli ludźmi wolnymi. Pośród własności szlacheckiej dominowały średnie majątki ziemskie, co pozytywnie wpłynęło na kształtowanie się więzi pomiędzy mieszkańcami

wsi a dworem. Wzajemne relacje wieś - dwór rozwijały społeczne formy współżycia, co znajdowało odbicie w bogactwie obrzędów o silnej społecznej wymowie oraz podejmowaniu różnych akcji oświatowych charakterze dokształcającym i uświadamiającym, zwłaszcza w zakresie prowadzenia rolnictwa (maszyny, nawozy sztuczne), jak również zdobywania różnorodnych umiejętności, np. haftu przez kobiety.

W wyniku pierwszego rozbioru w 1772, Królestwo Prus zagarnęło znaczną część województwa inowrocławskiego i zachodnią część województwa brzesko-kujawskiego. Po drugim rozbiorze całe Kujawy przeszły pod panowanie Prus.

Duże znaczenie dla Kujaw miały postanowienia Kongresu Wiedeńskiego z 1815 roku, w wyniku których utworzono Królestwo Polskie, podległe administracji rosyjskiej. W obrębie tego Królestwa znalazły się Kujawy Wschodnie, natomiast Kujawy Zachodnie pozostały w granicach państwa pruskiego. Podział ten przetrwał do początku I wojny światowej. Utrzymując się ponad 100 lat, miał znaczny wpływ na rozwój gospodarczy, społeczny i kulturowy tych obszarów. Ziemie zaboru pruskiego rozwijały się znacznie szybciej, wcześniej też nastąpiło tam uwłaszczenie chłopów. Granica przebiegała mniej więcej na wysokości miejscowości: Bacharcie, Chełmce, Połajewo, Radziejów, Aleksandrów Kujawski i dzieliła jezioro Gopło na dwie części. Podział ten dobrze przedstawia poniższa mapka:

L. Molenda